

Cuvinte cheie

Samurai, educație, artă, artă marțială, boke, katana, războinic, saburai, Codul Bushido, makoto, mushotoku

Rezumat

Samurarii, clasa războinicilor japonezi au marcat istoria Asiei timp de câteva secole. Educația pur militară de la vârste fragede, a fost preluată de numeroase organizații paramilitare și teroriste din Orientul Mijlociu, dar și din America Latină. Eficiența acestor luptători de elită a rămas în legende și povestiri, ce în perioada noastră modernă a fost puse pe pelicule sau prezentată în benzi desenate și romane.

Crescuți în spiritul loialității față de stăpân, dar niciodată considerați sclavi, samurarii nu au acceptat în istorie ca această clasă să cunoască dezonoarea. Au preferat să moară prin spintecarea simbolului vieții Hara sau pe câmpurile de luptă, decât să fie dezonorat numele, familia sau stăpânul.

Au plecat din istorie precum au intrat, treptat și cu zgomot. Dar plecarea lor nu a însemnat intrarea în cărțile de istorie ca un curent și o clasă socială apusă. Întreg sistemul de gândire și strategie de luptă a fost transferat în companiile industriale și în absolut orice activitate economică și socială. Marii samurai nu au murit. Spiritul și gândirea strămoșilor se regăsește în structura socială actuală. Spionajul economic la nivelul mondial, ierarhia unică a angajaților niponi sunt doar câteva dintre urmele vizibile ale clasei războinicilor. Loialitate față de companiile în care lucrează pe viață cetățeanul nipon este un alt semn al prezenței samuraiului în clasa socială actuală.

Sute de ani de istorie, de cutremure politice și de conflicte militare, nu pot acoperi câteva pagini prezentante la o întâlnire a pasionaților de arte marțiale. Aceste rânduri, doar vor deschide apetitul pentru cercetarea unei societăți care uimește după mai bine de o sută de ani de la apusul celei mai mari și mai periculoase clase de războinici pe care i-a cunoscut istoria.

Simboluri nipone

Samurarii

Samurarii, clasa marilor războinici. Au scris istoria Japoniei mai bine de 700 de ani. Chiar dacă astăzi oficial ei nu mai există, spiritul lor este prezent atât în industria și economia Japoniei cât și în educația fiecărui japonez.

Filmele japoneze ale marelui regizor Akira Kurosawa (1910-1998) au readus perioada de glorie a marilor luptători niponi, iar actorul Toshiro Mifune (1920-1997) s-a identificat cu portretul fizic și psihologic al samurailui ce a slujit Japonia timp de câteva secole.

Saburai (servant) este termenul folosit pentru prima dată în perioada Heian (794-1185) desemnând prima clasă de războinici, aflată în slujba unui proprietar de pământuri. Abia în perioada Azuchi-Momoyama, termenul de *saburai* este înlocuit cu cel de *samurai*¹.

Nu voi prezenta lunga evoluție a acestei clase de războinici, deoarece numeroase date se găsesc pe diferite site-uri de pe internet, putând fi accesate de către orice pasionat de arte marțiale sau de către oricine dorește să se informeze cu privire la acest subiect.

Prezentarea aceasta are ca scop educația și evoluția samurailor de la naștere până la moarte. O prezentare sumară a vieții și activității unui samurai. Prin aceasta vom putea înțelege în ce măsură artele marțiale de astăzi mai păstrează sau nu elemente ale artelor marțiale de acum câteva secole.

Educația samuraiului

Încă din primii ani de viață viitorul samurai i se vorbea despre prezența zeilor în viața comunității. Fie că era budist, fie că era shintoist sau zen, pregătirea religioasă făcea parte din viața cotidiană a viitorului samurai. De multe ori acesta era educat în castele sau mănăstiri, unde avea parte de învățătura marilor calugări.

Conform Codului Bushido educația însemna cunoașterea obligatorie a scrisului. Urmată de cunoașterea literaturii, istoriei, călăritului, scrima (nici nu putem vorbi despre *saburai* care să nu cunoască arta spadei), tragerea cu arcul și arta luptei corp la corp (*jujutsu* sau oricare dintre ramurile ei).

Așa cum ușor putem observa în educația samuraiului nu existau elemente sau materii specificei scolasticii evului mediu european cum ar fi matematica, astronomia. Samuraiul dispunea asemenea materii.

Nici un samurai nu era educat să prețuiască sau să fie interesat de partea financiară, care de altfel era o preocupare degradantă și lipsită de viitor. Toată educația viitorului

¹ Sinclair, Clive (2004). *Samurai: The Weapons and Spirit of the Japanese Warrior*. Pag. 58.

samurai era o educație pragmatică, centrată concret pe un viitor nu foarte îndepărtat. Atunci când acesta ajungea la maturitate el trebuia să de-a dovada că tot ceea ce învățat este folositor, iar el, samuraiul își poate îndeplini sarcina cu onoare.

Învățătorul, preotul sau oricine participa direct sau indirect, la educația tânărului nu era recompensat sub nici o formă. Orice recompense era inutilă deoarece valoarea cunoștințelor dobândite nu puteau fi evaluate pentru a fi răsplătite financiar sau sub alte forme.

La trei zile de la naștere, copilul primea un nume, iar la 32 de zile mama avea obligația de ai tăia câteva fire de păr, pe care le duceau la templu, unde un preot shinto îi făcea botezul, turnându-i pe cap apă. Firele de păr le îngropa într-un loc sacru. Spiritele casei vor ști astfel pe cine să protejeze.

Până la vârsta de 4-5 ani copilul era în grija mamei, care îi acorda toată atenția. În tot acest timp copilul era familiarizat indirect cu activitatea tatălui, aceea de războinic. De obicei cei mai mulți samurai obișnuiau să-și pregătească copiii ocupându-se cu pregătirea fizică, ce se baza pe dezvoltarea calităților motrice de bază (forță, viteză, rezistență).

O dată ce împlinea 5 ani băiatul de samurai era luat de către tată și pregătit serios în arta militară. I se oferea o sabie de lemn (boken) pe care acesta o purta cu mare mândrie, jucându-se cu ceilalți copii de-a războaiele. Primii anii ai uceniciei se desfășurau alături de boken, iar pe măsură ce copilul creștea, primea una de metal, dar de dimensiuni restrânse, numită *Mamori katana* sau *gatana* (sabia de protecție.).

Orele de pregătire fizică erau echilibrate cu orele de literatură, cu scrierea și pictura. Arta scrierii poartă numele de Bokuseki și reprezintă una dintre cele mai importante arte pe care trebuia să le perfecționeze orice samurai, indiferent cărui cult îi aparținea. Orice samurai trebuia să ajungă să atingă desăvârșirea în aceste arte.

Ne putem întreba de ce această clasă războinică era nevoită să-și dezvolte talentul artistic într-o asemenea măsură? Un prim răspuns ar fi pregătirea religioasă pe care o primeau în paralel. Vom putea observa că paradoxal, arta războiului nu a putut exista fără religie. Religia, prin învățăturile ei, îl făcea pe practicant să-și folosească toate mijlocele de care dispune pentru a se pune în slujba divinității. Practicantul își reprezintă divinitate prin desene, picturi, obiecte decorative etc. Dar divinitatea nu trăiește separat de om, de cel pe care-l adoră. De aceea omul va fi undeva cuprins în această operă dedicată divinității. Omul și divinitatea devenind într-un anumit moment al existenței sale, una.

Zen-ul afirmă că alunecarea pensulei pe hârtie este sinonimă cu scoaterea sabiei din teacă. Aceasta înseamnă că trebuie să se facă fără întreruperi, fără nici o ezitare. Samuraiul, prin practica sa religioasă atinge sentimentul de sinceritate absolută, prin care sufletul său devenea curat și lipsit de orice sentiment de ură, invidie și gelozie. Aceasta poartă numele de *Makoto*, și este în strânsă legătură cu arta marțială.

Muga, starea de spirit care nu permite ca nimic din afară să distorbe concentrarea și execuția unei tehnici, îi asigură luptătorului succesul în luptă. Samuraiul trebuia să își educe în asemenea măsură sufletul și mintea încât nimic din afară să nu-l perturbe. Dacă într-o confruntare, nu avea răbdare, și acționa la liberă decizie a instinctului uman de apărare, samuraiul nu ar fi avut nici o șansă de izbândă. Din contră, dacă mintea sa era concentrată în interiorul său, interior care îl cuprindea și pe adversar, atunci acțiunea se făcea spontan, adică era o *muga*.

Starea de *muga* trebuie legată de *Shunya* (starea de vid), în care mintea nu rămâne concentrată într-o stare de nemiscare totală, în contemplarea interiorului, ci în starea de *Munen Munshin*, de deschidere a spiritului spre materie, dar fără a le conștientiza valoarea. În orice schimbare este nevoie de o renunțare la ceea ce există. Prin

renunțarea la acel lucru sau acea acțiune se crează un gol, un vid, o Shunya, care permite noului să își găsească locul. Ar trebui să ne imaginăm un dulap plin cu haine mai vechi și mai noi, în care dorim să mai punem altele noi. Oricât de mult le-am îngrămădi printre ele, nu vom găsi suficient spațiu pentru depozitare. Astfel suntem nevoiți să renunțăm la o parte dintre haine. În spațiul nou creat se așează hainele pe care am vrut să le pune.

Munen Munshin este starea de non-acțiune, pe care trebuia un samurai să o atingă în perioada de pregătire, și ea putea avea loc, doar dacă mintea sa nu era preocupată de lucrurile vieții. Luptătorul era pregătit ca emoțiile să nu devină un ostacol în calea progresului spiritual. Dacă într-o luptă acesta se lăsa pradă orgoliilor, dorințelor de a învinge cu orice preț, se lăsa pradă instinctelor umane primare, rezultatul era o înfrângere sigură.

Prin practica continuă samuraiul atingea *Mushotoku*, lipsa dorinței de a atinge un scop, o recompensă. Această calitate era obținută doar prin antrenament fizic și mental, prin practica meditației, și a tehnicilor de luptă. Cel ce se ocupa de pregătirea samuraiului, nu se limita la tehnicile de meditație și rugăciune, ci își punea elevul în situații concrete din viața socială, pentru ca acesta să reușească să dea față emoțiilor de orice fel. Am putea numi aceasta ca fiind o meditație în acțiune. Astfel samuraiul prin contact cu realitatea exterioară și autocontrolul acesteia putea atinge *Mushotoku*.

Pregătirea tehnică de luptă se făcea fie în prezența tatălui, fie coordonați de alți samurai. Ea consta din înot, călărie și o formă de jujutsu. Aceste materii erau obligatorii.

La vârsta de 15 ani fiecare copil devenea major. Cei pregătiți să devină samurai li se pregătea o ceremonie deosebită la care participau toți membrii familiei. Ceremonialul începea cu tăierea părului pe mijlocul capului, pentru a forma o cărare, iar părul de pe margini era pieptănat și legat în formă de coc spre centrul capului, după care se ungea cu diferite uleiuri. Tatăl (iar în cazul că acesta murise, un samurai care s-a ocupat de educația tânărului), îi înmâna cele două săbii din metal care aveau inscripționate clasa din care făcea parte. Ceremonialul se încheia cu predarea pălăriei din păr de cal (*Eboshi*), ocazie cu care tânărului samurai i se dădea un alt nume. Acest ritual poartă numele de *eboshi na*.

Pentru a i se dezvolta încrederea în sine, viitorul samurai era lipsit de hrană și expus frigului. Antrenamentele de iarnă numite *Kangeiko* (kan-iarnă, geiko- exercițiu) și aveau loc timp de o săptămână, în cea mai geroasă lună a anului, când samuraiul trebuia să de-a față atât antrenamentelor epuizante, cât și frigului. Antrenamentele pentru a fi cu adevărat dure, aveau loc la cascade, unde temperatura joasă și curenții erau greu de suportat. Această formă de antrenament poartă numele de *taki shugyo*, și aveau ca scop atingerea unor puteri supranaturale².

De două ori pe lună, micii samurai erau puși să trimită dis-de-diminează corespondența la mari distanțe, dar trebuiau să se întoarcă repede la orele de studiu. Uneori, și nu de puține ori, erau nevoiți să renunțe la somn, timp în care li se povesteau diferite întâmplări de groază.

Din ziua în care primeau statutul de războinici, deveneau oameni de încredere pentru comunitatea din care făceau parte. Antrenamentele trebuiau să continue pe tot

² Și astăzi practicanții unor arte marțiale continuă să practice aceste forme de pregătire. Antrenamentele de vară erau numite *Asa geiko* și se desfășurau dimineața, la răsăritul soarelui. (n.a.)

parcursul vieții. O zi din viața samuraiului putea începe cu un marș de câțiva kilometri alături de o suită de însoțitori. După ce își instalau tabără într-un loc confortabil, de fiecare dată lângă albia unui râu, o parte dintre samurai se ocupau cu înotul, o altă parte cu lupta, exersând diferite tehnici cu și fără armă. La amiază sau seara se reîntorceau la castel.

Samurai obișnuiau ca în fiecare dimineață să facă baie, să-și spele părul, pe care apoi îl ungeau cu diferite loțiuni din plante. Urma îngrijirea unghiilor de la mâini și picioare, și frecarea lor cu piatră ponce. Numai după o igienă perfectă, samuraiul își îmbrăca armura.

Tehnicile de luptă folosite de samurai erau cele care aparțineau familiei, și care reprezentau stilul practicat. Erau sute de școli de sabie sau de luptă cu mâinile goale. Aceste arte marțiale erau numite *Kakuto-bugei*, și nu reprezentau nicidecum o singură artă marțială, ci mai multe: *bajutsu* (arta călăriei), *yari jutsu* (lupta cu sulița), *jo-jutsu* (lupta cu bastonul), *ken jutsu* (arta sabiei), *tanto-jutsu* (arta cuțitului), *bo-jutsu* (arta bastonului lung) etc.

Alte teme importante din educația samuraiului, pe lângă cele prezentate mai sus se număra și loialitatea și păstrarea tradițiilor familiei. Aceasta se regăsea și în arta marțială pe care samuraiul era obligat să nu o divulge altor clanuri. Învățăturile școlii erau înregistrate în documente secrete numite *Densho* și care trebuiau în mod obligatoriu să fie transmise doar membrilor familiei de samurai, iar în lipsa descendenților, acelor elevi care dădeau dovadă de loialitate, răbdare, perseverență, și bineînțeles o bună cunoaștere a tehnicilor de luptă.

Atunci când un maestru considera necesar își alegea unu sau mai mulți discipoli cărora le prezenta în particular cele mai performante tehnici de luptă. Acest moment este cunoscut sub numele de *Gokuhi*. Elevul ales trebuia să îndeplinească niște criterii deosebit de severe, atât din punct de vedere moral cât și cele privind calitățile fizice și psihice. Elevul era numit *juku-gashira*. Dacă maestrul considera că nici unul dintre discipolii săi nu este demn pentru a primi învățătura în mod separat, îl respingea trimițându-l să-și continue pregătirea la comun, alături de masa de samurai.

Samuraiul, ca și alți practicanți de arte marțiale, trebuia să își dezvolte în paralel spiritul și trupul. Acestea erau cuprinse în două sisteme: *Bumo*- care se referă la artele marțiale, ca și tehnică, tactică, și *Shumon*- care se referă la poarta spirituală. Nici un samurai sau luptător de arte marțiale nu putea să ignore una dintre cele două forme.

Antrenamentele de pregătire în grup, purtau numele de *Gorei* și toți elevii practicau același lucru, adică aceleași tehnici și strategii de luptă³. Pe lângă antrenamentul în grup, samuraiul putea participa la antrenamente individuale, considerate secrete, alături de un maestru al unei anumite școli. Acest învățământ secret, în care doar anumiți elevi puteau avea acces la tainele artei războiului era o practică obișnuită în toate țările asiatice în care se practicau artele marțiale. În Japonia se numea *Okuden*, și era obligatoriu ca discipolul să nu vorbească niciodată despre arta pe care o practica.

Samurarii erau obligați să își arate măiestria în mânăuirea armelor în câteva întreceri importante. Una dintre acestea era *Inu Oi-mono*. Întrecerea avea loc călare, înarmați cu sabia și arcul, iar țintele acestora erau câinii, câprioarele sau maimuțele. Ei trebuiau să tragă în câinii care se aflau în țarcul de 20-30 cm., cu un *Hikime* (săgeată cu o bilă de lemn). Era considerat câștigător cel care lovea cât mai mulți câini. Aceștia nu erau răniți, deoarece samuraiul cunoștea valoarea câinilor pentru apărare, și avea grijă să îl protejeze.

³ În China antrenamentul secret dintre discipol și maestru purta numele de *Hi-ho*. (n.a.)

Deasemenea fiecare samurai era obligat de codul nescris al samuraiului să participe la întreceri de tăiere cu sabia. Acest test purta numele de *tameshi giri*, și urmărea eficiența unei săbii asupra bambușior verzi sau snopi de paie, cu densitatea unui corp uman, deși în perioada Edo (1603-1868) codul cerea ca sabia să fie testată pe un corp uman al unui deținut, prizonier sau orice condamnat la moarte.

Samurarii creșteau, în scop de apărare, rasa de câini *Akita Inu* sau *Tosa Inu*. Acești câini erau dresați să-și apere stăpânul atunci când acesta se afla cu spatele sau să se arunce la picioarele cailor, atunci când samuraiul se afla pe câmpul de luptă.

În urma sutelor de ore de antrenamente, luptătorului i se dezvoltă acea capacitate extrasenzorială numită *Yomi*. Arta de a citi gândurile unei persoane. Fără această calitate luptătorului îi era greu să prevadă un atac din partea adversarului. De altfel acest termen se regăsește în toate artele marțiale nipone.

Studiind modul de educație a acestei clase sociale, suntem tentați să credem că samurarii erau cei mai perfecți luptători, cei mai loiali și cei mai cinstiți și perfecți luptători. În realitate documentele istorice arată cu totul altceva. Astfel o povestire militară aparținând secolului XIV vorbește despre obiceiul samuraiului de a pleca de la un daimyo în favoarea altuia, atras fiind de oferta generoasă a viitorului stăpân. Scriitorul amintește cazul samurailor lui Nitta Yoshisada (1301-1338) căreia din cei peste 70.000 de oameni, îi vor rămâne loiali doar 100, ceilalți vor pleca într-un moment în care erau la un pas de a câștiga războiul⁴.

Samurarii nu aveau o părere bună nici față de femei, deși cam fiecare dintre ei recurgeau la serviciile multora dintre ele. Un autor celebru Kaibara Eiken (1631-1714) va redacta o lucrare, *Onna Daigaku* (Marea învățătură pentru femei) în care va elogia calitățile bărbaților în defavoarea femeilor, pe care le consideră posesoarele „a cinci infirmități”: neascultare; prostia; nemulțumirea; bârfa; gelozia⁵. Această lucrare va influența profund relațiile samurailor cu femeile. Obligați să aplice învățăturile pe care le dobândeau, samurarii aveau să disprețuiască femeia profund, și vor accepta și homosexualitatea.

Cu toate acestea au existat și femei samurai. Unele dintre ele au devenit faimoase. Printre ele s-au numărat⁶:

1. Tomoe Gozen (1157-1247), soția samuraiului Minamoto Yoshinaka, specialistă în arta naginata.
2. Hojo Masako (1157- 1225)- soția samuraiului Minamoto Yoritomo, călugăriță budistă.
3. Nakano Takekeo (1847-1868)- specialistă în naginata. În cinstea eroismului ei s-a ridicat un monument în templul Aizu Bangemachi.

Familia de samurai purta numele de *Buke* (familie războinică) și aveau misiunea de a păstra valorile și tradițiile școlii de luptă de la generație la generație. Femeile erau numite *okugatasama* (cea care rămâne în casă). Armele pe care le foloseau femeile erau *naginata* (o suliță de lemn, care în capăt avea o lamă metalică curbată), *kaiken* (un cuțit cu teacă de lemn). Acestea erau inițiate în arta Tantojutsu (arta luptei cu cuțitul), în arta luptei cu naginata, dar și în tehnici fără arme.

Timpul nu ne permite să facem o prezentare majoră a acestor faimoși luptători. Lucrarea „De la Religie la Arte Marțiale” ce va apărea curând încearcă să facă o prezentare largă a simbolurilor și semnificația celebrei case de războinici.

⁴ Turnbull, Stephen (1998). 'The Samurai Sourcebook'. London.

⁵ Kaibara, Ekiken and Shingoro Takaishi. (1905). Women and the Wisdom of Japan.

⁶ Despre aceste femei samurai vezi capitolul „Istoria Japoniei”, din lucrarea „De la Religie la Arte Marțiale” (n.a.)

Bibliografie

- Chow, David; & Spangler, Richard (1982). *Kung Fu: History, Philosophy and Technique*. Burbank, CA: Unique Publications.
- Dale A. Jenkins- *An Education in Martial arts*, by Dale A. Jenkins, 1997
- Dave Lowry- *Boken, art at of the Japanese sword*, Ohara Publications, Incorporated Santana Clarita, California, 1986.
- Frederic Louise- *Dicționar de arte marțiale*, Editura Enciclopedică, București 1993.
- Goza Shioda- *Dynamic aikido*, Kodansha International, Tokyo, 1968.
- Hoff, Felix, F (1993)- *Jai-do*, Verlag Weinmann, Berlin.
- Kotaro Oshima, Kozo Ando- *Lerbuch des Japanischen Schwertkampfes*, Berlin, 1991.
- Levinson, Davis, Karen Christensen (1999)- *Encyclopedia of World Sport, From ancient times to the present*, Oxford University Press.
- Maebayashi, K. (1999)- *Japanese Martial Arts through the Ages* (in *Nipponia*, 10, Tokyo: Heibonsha.
- Ming Zhen Shakya- *Zen and the Martial Arts- Buddhist Society*, 1997.
- Morris, J. Glenn (1993)- *Path Notes of an American Ninja Master*, North Atlantic Books.
- Nitobe, Inazo, *Bushido- Codul Samurailor- Princeps*, București, 1991.
- Nitobe, Inazo (1905)- *Bushido, the Soul of Japan*, New York: G. P. Putnam's Sons.
- Ratti, Oscar, Westbrook, Adele. *Secrets of the Samurai* (1999)- *The Martial Arts of Feudal Japan*. Castle Books.
- Saito, Morihiro (1888)- *Takematsu Aikido- Historique et Techniques de base*, I-V, Editions Budo Concepts.
- Satō, K. (2007). *Zusetsu ninja to ninjutsu: Ninki, okugi, hidenshū : ketteiban*. Tōkyō: Gakushū Kenkyūsha.
- Wilson, William Scott (1982)- *Ideals of the Samurai-Writings of Japanese Warriors*, Kodansha.
- Sinclair, Clive (2004). *Samurai, The Weapons and Spirit of the Japanese Warrior*. Globe Pequot.
- Sterke, M. W.J.M. (1994)- *The Martial Arts, the essence*. Tilburg: Shin Tai Ryu.
- Taisen, Deshimaru (2003) -*Zen și artele marțiale*, Editura Herald, București.
- Tanaka, Fumon (2003)- *Samurai fighting arts, the spirit and practice*, Kodansha, Tokyo.